

גנזך המדינה

פרוייקט הנצחה למנחם בגין ז"ל

המרואיין: ד"ר ישראל אלדד (שיחה שנייה) עדות סודית

המראיית: ד"ר ננה שגיא

תאריך: 21.12.93

קלטת מס' 39

ש. את הראיון הקודם סיימו במאסרו של מנחם בגין במאי 1940 בכפר הקטן ליד וילנה, ששם התגוררתם ביחד. אני מבינה שהפגישה הבאה שלכם היתה בערך שנתיים לאחר מכן, בארץ-ישראל, כשבגין הגיע לארץ כחייל בצבאו של אנדרס, ואתה כבר היית כאן. הקדמת אותו בכשנה. כשהוא הגיע הוא למעשה לא הצטרף מיד לאצ"ל, הוא הצטרף קודם לבית"ו, ואחר כך לאצ"ל, ואתה כבר היית שייך ללח"ג.

מה היו היחסים שלכם עם פגישתכם הראשונה בארץ? ראיתם אפשרות לשיתוף פעולה? בכל אופן אתם באתם מאותו מקור, מאותו ארגון. או בעצם הייתי רוצה לשאול אחרת - אתם שניכם לא הייתם כאן כשהיה הפילוג באצ"ל, ב-1940, והייתם משוחררים מכל השנאות שליוו את הפילוג הזה.

ת. זה נכון וזה חשוב.

ש. ולכן האם ראיתם איזה שהיא אפשרות לגשר על הקרע הזה?

ת. כשרק שמענו שבגין יאמור להגיע, שהוא בטהרן, היו בינינו, עם נתן זמורה, עם ילין, עם יצחק שמיר, שיחות מה יגיד מנחם כשיבוא. היו כאלה שחשבו שצריך לנסות

שכדאי יהיה לקרב אותו, לדבר על לבו שיצטרף אלינו. אני פקקתי בזה. לא ציפיתי שזה יבוא. האמנתי שזה יקרה. ואכן, כשהוא הגיע... אינני זוכר בדיוק את השיחה ההיא. אבל

הראשונה שהיתה בינינו, אבל לא דובר על אפשרות שהוא יצטרף אלינו. היה ברור לפני שהגיע הנה, שהוא מגיע ישר לתפקיד של מפקד הארגון הצבאי

הלאומי. זה היה ברור. הארגון הצבאי היה במצב חמור. אז מרידור עוד היה המפקד של האצ"ל.

ת. הארגון לא היה בפעילות, לא פעל.

ש. היה קיפאון.

ת. היה קיפאון והוא לא פעל. היתה קבוצה קטנה של כמה אנשים שעשו פעולת שוד קטנה על דעת עצמם. היה ניסיון להקים יחד גוף משותף עם הפלמ"ח,

אצ"ל ולח"י.

ש. עם לוחם. זה היה ב-1943.

ת. היו הכנות לפעולה של חטיפת הנציב העליון. זה התפוצץ מכיוון שאיש פלמ"ח אחד בירושלים הסגיר את הפעולה ואנשי ההגנה גורשו לשנה-שנתיים

מההגנה. יש איש אחד שהיה בא לצרוף הזה מטעם הפלמ"ח, מטעם ההגנה, והוא נשאר כבר באצ"ל, זה אהרון בן עמי. כשבגין הגיע הוא מיד נתמנה למפקד

הארגון.

ש. לא. בגין הגיע במאי 1942. בסוף 1942 הוא התמנה כנציב בית"ר בארץ ישראל ואת הפיקוד על האצ"ל למעשה הוא התחיל למלא בסוף 1943, מפני

שהוא חיכה לשחרורו מהצבא הפולני, כי הרי הוא לא רצה לערוק. העניין של הכבוד.

ת. של שבועה. באו אלי וביקשו שאני אדבר אתו, אולי אני אשפיע עליו שיעזוב את הצבא. דיברתי אתו. אמרתי לו: מנחם, תהיה עריק או מהצבא

הפולני או מהצבא היהודי. הוא אמר לי: "ישראל, אני נשבעתי לדגל הפולני, אני לא אהיה עריק". זה הביא להשחיתות של התחלת הפעולה באצ"ל.

ש. בספרך אתה מבקר מאוד את עניין הכבוד הזה, דוקא בהקשר של הנאמנות לשבועה ואתה אומר שזה לא היה צריך בכלל למלא מקום בהקשר הזה.

ת. בודאי. אבל זה היה בטבעו. הוא היה משוכנע, כל פעם ופעם הוא אמר לי: אני מתייעץ עם ראש בית"ר או שומע את עצתו, ותמיד נדמה לי שאני מקבל עצה ממנו, ממרחקים, מגבוה. אם הוא האמין בזה ממש או שזו היתה העמדת פנים, אינוני יודע. מבחינה פוליטית זה לא חשוב. אני האשמתי שהוא הפך את האהדה הבית"רית לגינונים. יש להבחין בין גינונים לבין הדר. נדמה לי שהוא בעניין הזה של כבוד הגזים, אבל היה עקבי. היו מומנטים משבריים שהרגש הזה היה לברכה ולמניעת מלחמת אחים...

ש. מצד שני, האבירות המוגזמת הזאת, כמו שהזכרת את הרצון לחזור לוורשה, ואחר כך אם נתקדם הלאה, העניין של אלטלנה, של הנאמנות עד הסוף, האבירות עד הסוף.

ת. יש סיטואציות שזה לברכה, כמו מניעת מלחמת אחים, או קיום הבטחה. לקיים הבטחה זה לא תמיד רע. זה יכול להיות גם לברכה. אבל זה הכל תלוי בסיטואציות, על דעת הזמן ועל דעת המקום. באיזה מקום ובאיזה זמן. מי שחי על פי אבירות תמיד - זה בדיוק מה שמגדירים כדון קישוט ובפוליטיקה, בייחוד על חשבון האומה; אסור להיות דון קישוט.

ש. וכך אמרת לו את זה? יצאנו שם לראשונה?

ת. כן.

ש. כשנפגשת אתו, אז מי מכם הרגיש שאי אפשר לגרום לאיחוד הזה בין האצ"ל והלח"י, כי דובר באיזה שהוא שלב על התקרבות.

ת. זה היה יותר בתקופה מאוחרת. אחרי הבריחה שלי התחלתי ללחוץ על נתן ילין-מור.

ש. זה כבר ב-47-46-1945. הרי כל שנה היה משא ומתן והוא לא הצליח, עד תנועת המרי.

ת. נתן ילין מור, באירוניה היה אומר: "אלדד, נקבע פגישות קבועות". זה היה ההומור שלו. מלכתחילה הוא לא רצה. אני רציתי. בגין ודאי רצה אבל בתנאי כמובן שהאיחוד יהיה תחת מנהיגותו, כמו שז'בוטינסקי דרש פיקוד עליון במשמעות עליונה כך גם בגין דרש - ונוסף לזה הוא ראה בנו את אלה שעשו את הפילוג, ובכך-תחזרו הביתה. והוא לא פעם השתמש כלפי בשיחות בביטוי: "ישראל, תשוב הביתה". כשהיה לפני כמה שנים מידן סכסוך עם שר"ר בכנסת כששמר אמר לנו: "תשוב הביתה", נזכרת מיד בתנועה הזו פשבגין דרש מאתנו: "תשובו הביתה, אתם בית"רים, היה פילוג, נגמור עם הדבר הזה". אבל מה שקרה עם הפילוג זה כמו שקרה עם פילוגים רבים, לפעמים הם נעשים מסיבות קטנות, אחר כך צריך להצדיק את הפילוג אז מעמיקים את האידיאולוגיה.

ש. היה לך בכל אופן קשר אתו, היו לך פגישות אתו. הוא דיבר אתך על היחסים שלו למשל לצה"ר בארץ, למפלגה, לאלטמן למשל? למפלגה הרוויזיוניסטית? אתה ידעת מה היו היחסים בינו לבין המפלגה?

מה היה היחס של בגין אל המפלגה?

ת. היה יחס שלילי. זה היה ברור. זה עוד היה ברור כשהיינו בוויילנה, זה עוד היה על רקע המתח שהיה ב-1938 בכנס הזה, אבל אז היתה אישיותו של ז'בוטינסקי. על כן בהסכם פריז הוחלט שאין לאצ"ל שום קשר עם מפלגה, אבל יש "אונייה פרסונליס" - אחדות מתחת לאיש ז'בוטינסקי. אני זוכר שיאיר השתמש במושג זה בשיחה אתי - "נסכים מכסימום לאונייה פרסונליס" נקבל את הפקודות, אבל לא למפלגה. גם רזיאל לא היה ביחסים טובים עם המפלגה.

ש. ובגין השלים את הניתוק הזה בעצם.

ת. בגין השלים את ההתרחקות. ~~שייך לאיחוד~~ אלטמן גר פה על ידי, ואני זוכר שהשותפות שלנו היתה ששנינו לא אהבנו את ^הבגין, כי אני הייתי הרבה יותר רחוק בדרך הטבע מאלטמן ^{מבגין}. בשבילי זה היה הרבה יותר חמור. בגין בכל זאת לא הלך בדרכי ז'בוטינסקי יותר, בשיתוף הפעולה עם האנגלים, בעוד שאלטמן היה בעד שיתוף פעולה מלא ובגלוי. אני זוכר שדיברתי על זה עם בגין. הקו של אלטמן היה: אנחנו נשכנע את האנגלים שיתמכו בנו, ברוויזיוניסטים, כי אנחנו ימנים, בעוד ששם יש שמאל, יש סכנה ומתח עם השמאל. אנחנו נהיה אזרחים נאמנים שיעזרו לאנגלים. זה היה הקו הגלוי. ההגנה טענה תמיד שהוא משתף הפעולה. אצלנו בלח"י היינו אפילו מאשימים אותם שהם הלשינו, שאת ה"סזון" הראשון הם עשו. האצ"ל קדם לסזון, והאמת היא זאת שכאשר דוד רזיאל קיבל את הפיקוד, לפי הנוראת ז'בוטינסקי, והפסיק את כל פעולות האצ"ל, אז אלטמן וברמן היו אנשי הקשר עם האנגלים והם אמרו מכיוון שהם הפסיקו את הטרור, אז תשחררו אותם. ואז נוצרה הסיטואציה הסרגית שמכיוון שאלטמן ומי שעסק בזה, רצו לשחרר את אנשיהם, שאין טעם שישבו בבית הסוהר, כי ממילא הם לא פועלים, אז הגישו רשימות לאנגלים, הם לא הגישו רשימות מי שייך ללח"י, אבל הגישו רשימות מי שייך לאצ"ל. ממילא נמצא שפלוני אלמוני שאיננו ברשימה של אלטמן, סימן שהוא חבר ללח"י. אף על פי שהיתה קבוצה שקראו להם נייטרליים, קבוצה מכובדת, היה חנוך סטרליץ והיה יענקל'ה פולני שהם לא חזרו הביתה לרוויזיוניסטים, אבל היו להם ספקות לגבי יאיר. זאת היתה הסיטואציה אבל אז נתקבלה התמונה שהם משתפים פעולה עם האנגלים והם מלשינים. אורי צבי גרינברג הזהיר אותי מאוד שלא להתחבר ולא לדבר בפניהם, אפילו את השקפותי לא, מכיוון שהם בקשרים עם הבולשת הבריטית. עד היום הזה אני לא יודע איך הבריטים עלו על השם שלי. יש כל מיני גרסאות. יכול להיות שבדרך הזו, שבביולסין פנימי של האצ"ל נזכר שמי: "יש אומרים שד"ר שייב הלך אל הפלג והוא מכחיש את זה." משהו מעין זה. עד היום אינני יודע וזה גם לא חשוב לי כל כך. בכל זאת, עם כל הבהירות שאין סיכויים שבגין ילך עם לח"י, נוצר קשר והיה הסכם. אם שני גופים פועלים אין דבר יותר גרוע מאשר חוסר תיאום כלשהו. הושג הסכם של הודעות לפחות.

ההסכם

ז'בוטינסקי
אלטמן
בגין

ש. זה היה ב-1944.

ת. כן. למעשה כרוז המרד היה בסוף 1943.

ש. ב-1 לפברואר 1944.

ת. אבל כבר בסוף 1943 היה ברור שאצ"ל יוצא לפעולה. תאריך ההכרזה היה ב-1 לפברואר 1944. זה גם כן אופייני לבגין ולאצ"ל שמכריזים מלחמה...

ש. רציתי לשאול על הכרוז הזה. אינני יודעת אם אתה יודע מה היתה דעתו של הלל קוק על הכרוז הזה או מה הוא טען. קוק אמר שכל מה שכתוב בכרוז לא בגין חיבר, אלא כל הדברים חוברו האלה בארה"ב. אם אתה שם לב בכרוז הזה של המרד, יש הד להפרדה הזאת בין עברים ליהודים, מה שהיה מאוד אופייני לוועד. קוק אומר בכל אופן שהכרוז חובר שם ובן אליעזר הביא אותו הנה, ולמעשה בגין כאילו רק חתם עליו, כך הוא אומר באופן מאוד בוטה.

ת. על זה לא שמעתי, אני התנגדתי לכרוז הזה. אינני זוכר אם כתבתי עליו על זה במחתרת. קודם כל עצם הדבר הפורמלי של הכרזת מלחמה. מחתרת לא מכריזה על מלחמה ולא קובעת תאריך: מחר אנחנו מתחילים במרד. זה היה הליך טיפוסי לאצ"ל. אנחנו קראנו לזה "גונדריות", הגונדרים של האצ"ל. הדרגה באצ"ל. אלה היו דרגות באצ"ל, גונדר. בלח"י לא היו שום דרגות. זה היה המשחק הצבאי. יש לי ביטוי אחר שמסמל את זה - "לגיניזם". ז'בוטינסקי דיבר על לגיניזם. ז'בוטינסקי התנגד למחתרת. לא קונקרטי פוליטית, אלא מהטבע. כמו שהרצל ראה את הציונות, לא חובבי ציון ולא להסתנן ארצה. הכח של הציונות צריך להיות בגלוי ובאופן משפטי, כפי שהוא הכריז בבזל. ז'בוטינסקי קיבל את הדבר הזה. על כן כל הסיטואציה הפרדוקסלית היתה - שבראשית שנות העשרים, כשקמה ההגנה, ז'בוטינסקי התנגד להגנה. הוא דרש לגיון כמו שהיה בגדודים. גלומב דיבר על מחתרת, מה פרוש הדבר שיהיה לגיון? הרי יום אחד יקומו האנגלים ויפרקו את הנשק, אם זה הנשק שלהם.

ש. זה בדיוק מה שקרה עם הגדודים שבאמת הם פרקו את הנשק.

ת. זאת הסיטואציה. יש כל כך הרבה פרדוקסים בתולדות הציונות. הפרדוקס הזה שהמחנה של ההגנה היה בעד מחתרת והמחנה של ז'בוטינסקי היה בעד פעולה גלויה. בגין היה במחתרת כמובן, כי לא היתה שום אפשרות אחרת, אבל לפחות שמר על הגינונים: יש הכרזת מלחמה, לא יוצאים סתם לירות, אלא מכריזים על מלחמה.

ש. ושם הוא קובע את המטרות הפוליטיות - הקמת ממשלה *בגין*

ת. בדיוק. הצד הפורמלי לא עניין אותי. יש גם אפיזודה מעניינת מלפני כן. כאשר בישיבת המפקדה של האצ"ל ב-30 באוגוסט 1939, יום לפני פרוץ המלחמה, נדונה "תכנית הטקסטיל". ז'בוטינסקי לפני המלחמה תכנן תכנית מרד.

ש. תכנית הפלישה.

ת. היא נקראה "תכנית הטקסטיל" מכיוון שהוא כתב על זה ב-6 מכתבים, על הקמת "מפעל טקסטיל" ובכל מכתב היה חלק אחר של המבנה. זה היה מעין קוד כזה, ונשאר המושג הזה "מפעל הטקסטיל". כשפענחו את המכתב הזה, ישבה מפקדת הארגון הצבאי הלאומי, כולם הצביעו בעד התכנית הזו, היחיד שהתנגד היה יאיר. הוא סיפר לי שכל זה היה קומדיה, הצגה תיאטרלית, ז'בוטינסקי היה דמות תיאטרלית. אמנם בארץ היו 5,000 שוטרים וחיילים בריטיים, לא יותר, אבל קפריסין לא היתה כל כך רחוקה. הארגון היה מתחיל לכבוש את ארמון הנציב, אולי לחטוף את הנציב, להניף דגלים ולהכריז על הקמת ממשלה שהיתה קיימת ל-24 שעות.

ש. זה מה שהוא רצה - את ההפגנה.

ת. בדיוק. ואז הוא יכול בפריז להקים ממשלה גולה. גם לזה היה ערך פוליטי, לממשלה גולה. יאיר דיבבה על מהפכה ועל מרד ועל מחתרת ועל טרור של שנים לפי הדגם האירי. זה היה גם אחד המומנטים שבכל מיני דברים היה הבדל בינינו. עוד דוגמה קלסית לזה: הסרג'נטים.

ש. התלייה של הסרג'נטים?

ת. המשפט. התלייה בסדר, אבל המשפט. אצלנו בלח"י, אם צריך היה לדפוק בריטים אז דופקים אותם ברחוב ובבית. הוא עשה משפט. הוא טען תמיד - כשהתחולל הוויכוח בפרשת הסרג'נטים - הם הועמדו למשפט. הקריאו להם כתב אישום. כל המשחק המשפטי הזה - זה לא מקרה אחד או טעות, אלא זה קורה שציינ את בגין. זה היה אחד הדברים שהפרידו בינינו. הכרזת המרד כמובן, ההכרזה על הקמת ממשלה: זה היה הכרזה, אבל היו שם דברים אחרים. כשהוא הכריז על המרד אז גם כן הוא ראה דוגמאות. בגין קרא עם פרוץ המרד להשבית את כל המשק. להשבית את בתי הספר. זה היה אבסורד. מבחינה זו הבית הלאומי נמצא בידי ההגנה וגם אם יש לך אלפיים שלושת אלפים חיילים לוחמים, אתה מכריז על מרד - מי ישמע לך? גם בזה יש קצת מן הדון-קישוטיות - האמונה בכוחה של ההכרזה.

ש. או שהוא חשב שהוא באמת יסחוף את כל היישוב אחריו. הוא האמין בזה?
ת. הוא קובע שזאת פעילות אוטומטית - אם אנחנו ממשלה אז כולם אחרינו. רק אחר כך הוא נוכח לדעת שמכל הכרוז הדבר היחיד שקוים זה מה שהיה בידיו. היו כך וכך לוחמים, כך וכך חומר נפץ. אבל הוא פקד על דברים שלא היו בידיו.

ש. הכרוז הזה בעצם הוא דוגמה טובה לאופי הפיקוד של בגין על האצ"ל, כי אם אתה לוקח אותו לעומת רזיאל, רזיאל באמת היה מפקד צבאי והיתה לו הכשרה צבאית. בגין היה יותר מפקד אידיאולוגי, פוליטי, לכן היה לו כל כך חשוב להתחיל את הפיקוד שלו בהכרזה פוליטית, כי זה היה הקו שלו. לכן בתור שכזה, במידה שידוע לך, איך באמת קיבלו אותו במפקדה של האצ"ל? כי מה שהם היו צריכים באותו רגע היה דוקא מפקד צבאי ולא אידיאולוגי.

ת. זה משהו שהוברר לי מאוחר. לפני מותו או אחרי מותו, דיברתי עם

איתן לבני. הוא אמר לי: היום כבר לא רק מותר, אבל חייבים לספר, אבל האמת - שמנחם בגין היה פורמלית המפקד אבל התכניות לא היו תכניות ודעתו לא היתה מכרעת. לא תמיד נשמענו לו והרבה דברים הוא לא הבין. אלה דברי אפיקורסות נגד המפקד הראשי אבל מאוחר יותר. למי שצריך לתת כבוד זה לאדם כיעקב מרידור. הוא היה המפקד. הוא מסר, ויתר על הדבר הזה. אני אף פעם לא שמעתי על חיכוכים ביניהם, אף על פי שבגין היה מעדיף כממלא מקומו את בן-אליעזר. היתה ידידות קרובה ביניהם. אבל אלה עניינים פנימיים ואינני יודע עליהם. הסכסוך הראשון שפרץ בינינו היה עניין לורד מוין - שזאת היתה הפרה מצדנו של ההסכם להודיע מראש על פעילות. אז הוא גם כן עשה מעין ג'סטו כזאת פיקודית: דרש מאתנו שנתפרק ושנחזור הביתה לאצ"ל. כמובן שבעינינו זה נראה מצחיק להתפרק. הם היו רק בראשית הפעולות שלהם ותמיד אמרנו להם מה שאמרנו להגנה, כשהיא הציעה לנו להכנס כיחידה אוטונומית בתוך ההגנה. כמובן שדחינו את ההצעה. נתן ילין מור "שיחק" קצת כדי להרוויח זמן אבל זה לא היה רציני. בגין לא הציע לנו אפילו אוטונומיה. זה היה פלג שהתפלג בזמן מסוים ועקרונית היה צודק; מכיוון שהבעיה היתה להילחם או לא להילחם. עכשיו אנחנו נלחמים אז למה שלא י לא יחזור לאצ"ל. הוא לא תפס את זה שקודם כל כשקם ארגון, ממילא הוא מפתח אמביציות ארגוניות מצומצמות שלו ושנית, ולי יש חלק בזה, שהתפתחו הבדלים אידיאולוגיים עמוקים, שאחר כך התנקמו גם בי.

ש. אז גם התחילה הנטייה של הלח"י לשמאל?

ת. הדגש הזה שאני פיתחתי אותו שיש הבדלים אידיאולוגיים, דיברתי על זה שהתרחקנו מהתפיסה ההרצליאנית של ז'בוטינסקי בעיקרי התחייה, שזה לא בנוי על אנטישמיות וכו' וביחס לבריטים. באצ"ל עדיין היתה הסתייגות מפעולות נגד הבריטים, כל עוד שיש מלחמה - לא פוגעים בבריטים בחו"ל.

ש. אחר כך הם הבדילו בין האדמיניסטרציה הרעה בארץ והאימפריה הבריטית בכלל.

ת. זהו. בוויכוחים שלי עם בגין, הוא אמר שזה לא מלחמה באימפריאליזם אלא בשלטון הבריטי בארץ. אחר כך כמובן הוא היה מוכרח לחרוג מזה, כי הפיצוץ בצירות הבריטית באיטליה היה סימן שגם הקו הזה נפרץ. זה היה אחרי המלחמה.

ש. זה היה ב-1946.

ת. הטעם הזה שלא להילחם בחו"ל לא היה חסר היגיון פוליטי, כי היתה מלחמה נגד היטלר, אז בודאי שלא....

ש. אבל למעשה בעצם המרד כבר מתחיל אחרי המפנה במלחמה, כשכבר ברור שזה לא משנה ובנות הברית מנצחות.

ת. זה היה ברור, אבל הפורמליזם אצל בגין היה דבר חשוב וזה שייך לפורמליזם הזה - אנחנו לא נלחמים בבריטים כל עוד המלחמה נמשכת. הם

סוגרים את שערי הארץ על כן אנחנו נלחמים על שערי הארץ, בעוד שיאיר בלח"י הלך במחשבה עד הסוף, כי אם מלחמה אז מלחמה טוטלית.

ש. מה היה היחס של ההגנה כלפי האצ"ל או כלפי בגין במיוחד - כבר אז התחילה בעצם השנאה או היחס הזה של הביטול או של הזלזול, ואותו היחס, הדחייה הזאת כלפי אצ"ל לא היה כלפי לח"י: כאן ראו יותר את המהות הארץ-ישראלית וגם קצת את הנטייה השמאלנית.

ת. יש לי ביטוי מובהק, מה שאמרה לי גולדה מאיר, כחודש אחרי הבריחה שלי נפגשתי עם גולדה מאיר בתקופת תנועת המרי. ההגנה דרשה מאתנו שנפסיק את הפעולות. אחרי מלון "המלך דוד" ובהשפעת פעולת מלון "המלך דוד". זה היה זעזוע.

ש. אז באמת נגמרה תנועת המרי.

ת. היה גם מעשה לא הוגן מצד ההגנה. ההסכם היה שעל כל הפעולות מודיעים בשם תנועת המרי והם הודיעו רק שהאצ"ל עשה את זה. ההגנה הסתייגה מזה והתחילה למרות שהפעולה נעשתה על דעת ההגנה ובתיאום עם יצחק שדה. הם נבהלו מהדבר הזה ונסוגו. אז הם רצו להפסיק את תנועת המרי. נפגשתי עם גולדה מאיר והיא אמרה שהם מבקשים שנפסיק את הפעולות עד אחרי הקונגרס הציוני ועד אחרי הוועידה בלונדון.

ש. הוועידה היתה בשני חלקים - בספטמבר 1946 ובינואר 1947. ת. היא אמרה: אתה יודע, אני שייכת לנצ"מ, אז לאקטיביסטים. תעזרו לנו. אם אנחנו נראה לשמאל, לשומר הצעיר, שאנחנו יכולים להטיל את המרות, על אצ"ל או על לח"י, אז אנחנו האקטיביסטים יעלו כבודנו וכוחנו ונוכל ללכת להמשיך ולפעול נגד הבריטים וכו' וכו'. אחר כך. עכשיו אנחנו מבקשים הפסקה. התשובה שלי היתה כמובן: אנחנו מוכנים לחכות עד אחרי הקונגרס הציוני, אבל לא אחרי הוועידה בלונדון. אווירת הבחירות אז היתה בסימן מלחמה עם הבריטים או לא. וייצמן, בן-גוריון... מה שהיא אז אמרה לי בקשר לנושא שדיברנו על זה: "אנחנו מבחינים בין אצ"ל ולח"י. אתם פטריוטים אמיתיים. האצ"ל לא מתכוון לשלטון בארמון הנציב, הם רוצים לשלוט בעם היהודי. זוהי חזית פנימית והמשך המלחמה עם הרוויזיוניסטים".

ש. ולכן גם בעצם, "הסזון" כוון כלפי האצ"ל ולא כלפי לח"י שהיה אחראי.

ת. זה בא לכאורה בגלל לורד מוין.

ש. שאנשי לח"י רצחו.

ת. אצ"ל באו ללטרון ואמרו: "איך זה... אתם הרגתם את לורד מוין, אנחנו התנגדנו, אנחנו הסתייגנו ובכם לא נוגעים, ופוגעים בנו". היה ברור שזה היה ראשית אלטלנה. אלטלנה היה הסיוע של המלחמה באצ"ל, כמתחרה לשלטון. היו גם דברים נוספים שאולי הם מקריים. אנחנו נפגשנו, קודם נתן ילין מור, ואחר כך אני, בבית הסוהר עם פלמ"חניקים. אלו היו פגישות ראשונות, כי לפני כן לא היתה שום אפשרות, שום פגישות לא היו

106

בינינו לבין אנשי ההגנה. אני לא הכרתי את הפלמח"ניקים והם לא הכירו אותנו. ליאיר היה להם יחס מיוחד, יחס כבוד. הוא היה משורר וכו'. פתאום הם גילו את נתן ילין-מור וגילו אותי ועוד כמה בחורי לח"י שיודעים לקרוא ספר. שם היה פולחן הספר והספרות גדול מאוד. שם למדו וקראו, בשמאל ובהגנה. האצ"לניקים היו גונדרים שהיתה להם הסיסמה "רק כך", שהיתה לזרא לאנשי פלמ"ח. טרוריסטים? טרוריסטים ברוסיה היו אינטליגנטים. היו אינטליגנטים כי היו יהודים כמובן. הטרוריסט הרוסי לא היה אינטליגנטי. הטרוריסט היהודי היה מניח שוחט קראה ספר וכו'. בבית הסוהר נפגשתי. היה עוד מומנט, וזה היה גם ברקע המתח אחר כך עם בן-גוריון: הפלמ"ח לא היה צבא ולא היתה לו הבנה לצבאיות, אלא פרטיזנים, טרוריסטים פרטיזנים. מה שהיתה אחר כך מחלוקת, שבן-גוריון רצה צבא ולא רצה את הפלמ"ח עם פרטיזנים. יצחק שדה היה פטריזן. על כן יגאל ידין היה לרמטכ"ל ולא יגאל אלון ולא יצחק שדה. מכיוון שבלח"י היינו פרטיזנים, לעגנו ללגיוניזם; אז גם פה נוצר בתוך בתי הסוהר ובמחנה העצורים יחס של קיהבה בינינו. יצאו המכתבים שהם שלחו החוצה, מכתבים נלהבים על אנשי לח"י שהם אנשים טובים, אינטליגנטים, אינטלקטואלים וכו'. בעוד שהאצ"ל הם חיילים, גונדרים קראנו לזה; מקבלים פקודה. זה היה גם פסיכולוגי-מדוע פה נוצרו הקשרים האלה. ש. אני חוזרת למה שאתה קראת ההשקפה האבירית של בגין והמחויבות שלו לערכי כבוד וערכים אחרים - ההתעקשות שלו בכל מחיר למניעת מלחמת אחים וקודם כל הסזון.

ת. זו זכותו הגדולה וכתבתי על זאת בספר ובכל הזדמנות שאני מדבר אני מזכיר שהוא מנע אסון גדול - פעמיים עמד במבחן הזה: בסזון, אנשי אצ"ל שבאו בטענות למה אוסרים אותם ולא את אנשי לח"י - מכיוון שנתן ילין מור נפגש עם גולומב שם את האקדח על השולחן

ש. ואמר...

ת. לא אמר כלום. זה נתן ילין מור. אני הייתי אומר. הייתי מדבר אבל הוא לא דיבר כלום. היה לו חיוך נבון כזה. גולומב אמר: "עד כדי כך?" זה הכל ולא דיברו על זה יותר. בגין הכריז שלא תהיה מלחמת אחים. ש. בזה הוא חשף נקודת חולשה שלו, אתה אומר, כי הצד השני ידע ממילא שהוא לא יגיב.

ת. אבל זה גם כוח. הוא מקריב את החיילים שלו שנאסרים וכו', אבל היה לו ברור שמלחמת אחים זה קץ הכל. שיפלו אנשים. ובפעם השניה באלטלנה. ש. אז גם באלטלנה אתה מצדיק את זה? הרי בעניין אלטלנה, בספרך מתחת עליו ביקורת קטלנית על ההתנהגות שלו.

ת. לא. אני טעיתי. אני רצתי אליו למפקדה ביפו: אלטלנה בוערת והצבא התקיף. אמרתי לחיים לנדאו: תוציא אותו שלא יראו, בלילה בחושך תסתלקו מפה. אמר מנחם: אני לא בורח. אמרתי לו: לנין ברח ליער והתחפש לאשה. אז הוא אמר: אני לא לנין. אמרתי: נכון אתה לא לנין.

אז הוא צדק. אני אמרתי להוציא את אנשינו מהצבא ולפרוץ לירושלים. ירושלים היתה מחוץ לתחום. המרות של המדינה לא חלה עלינו. ירושלים לא שייכת למדינה יהודית.

ש. נכון. שם גם המשיכו להתקיים היחידות העצמאיות.

ת. ודאי. ההגנה לחוד ואנחנו לחוד. על כן כשאנחנו הודענו שאנחנו מתפרקים אמרנו מתפרקים בכל מקום שחל בו חוק ישראל. דיברתי עם אנשים לנסוע לאמריקה ולהקים שם בית"ר או את הארגון הצבאי הלאומי מחדש, ומי ימנע מאתנו לפרוץ דרך עקבה ולכבוש את עקבה? אלו היו הפעמיים שהוא מנע מלחמת אחים, מתוך פטריוטיות ומתוך הבנה עמוקה. בשני המקרים היה עלול להיות אסון, טבח הדדי.

ש. אבל אתה מבקר מאוד את כל המהלך שהוא עשה באלטלנה - את התכנית שלו, את העלייה שלו על האנייה, את התכנית שלו לנאום בפני החיילים ואחר כך את נאום הבכי. כל הצעדים שלו היו מוטעים בעניין הזה.

ת. כשכתבתי את הדברים בספר, אני עוד לא הגעתי למסקנה החיובית הזאת שהוא צדק ולא אני. למסקנה זאת הגעתי כבר אחר כך וכתבתי: "מנחם, סליחה, אתה צדקת בזה. שמנעת מלחמת אחים". אני לא ממחר להודות בטעויות שלי. שום בן אדם לא עושה את זה. אבל בשני המקרים האלה הוא צדק. מי שעושה מהפכה אסור שיהיה רגיש לדם. זה יפה מאוד, זה ספרותי מאוד, זה אתי מאוד, זה הרואי מאוד. אבל עם הרואיות לא עושים מלחמה. על כל פנים המפקד אסור שיהיה הרואי.

ש. דיברנו על "השבירה" של בגין אחרי פרשת אלטלנה, נאום הבכי שלו ואני שאלתי אם לדעתך זאת עוד דוגמה לאי-יכולת מסוימת מצדו לעמוד במצבי לחץ קשים, ואז אתה הבאת לדוגמה גם את פרשת יפו, שגם אז למעשה הוא נסוג. ת. ההכללה לא לעמוד בלחץ קצת הכללתית מדי.

ש. אבל תראה עוד כמה דוגמאות. למשל ב-1951, כשהמפלגה נוחלת את המפלה השנייה בבחירות, הוא רוצה ללכת. ואותו דבר ב-1966 כשתמיר תוקף אותו אז הוא רוצה ללכת, ובמלחמת לבנון הוא רוצה להתפטר. ויש עוד כמה מקרים.

ת. זה אולי גם קשור בפגיעה בכבוד. ב-1951 הוא נפגע עמוקות. אנחנו נלחמנו למען העם והעם כפוי טובה. אם משהו לוקח על עצמו את האיצטלא של מנהיג העם ואיך הנוסחה המתמדת שלו? "אני אעשה טוב לעמי". היה לו איזה יחס פטרנולסטי מאוד, גם ביחס לאנשים - אני אבא, אני אפוטרופוס שלכם, אני דואג לכם, אתם ילדיי. היה לו משהו מסוג זה. כמו "בנים גידלתי ורוממתי והם פשעו בי" כמו שאומר ישעיהו. לדברים כאלה היה רגיש. לגבי שמואל תמיר וכו', שהקרובים ביותר שהוא גידל אותם ופתאום הם חותרים תחתיו. היתה לבגין טינה לתמיר יותר עמוקה מאשר אלי, כי את שמואל תמיר הוא גידל, הוא "עשה" אותו, הוא הכניס אותו והוא קירב אותו. אני לא חייב כלום למנחם בגין, אבל תמיר היה חייב לו באמת. על כן כפיות טובה כלפיו היתה לו קשה מאוד. זה קשור גם באבירות

הזאת. המונח פטרנליות הרבה יותר מתאים, נניח: אני אבא שלכם. הוא אהב מאוד להדגיש את הדבר הזה. הרגישות לילדים זה היה בכל מלחמת לבנון, האבדות...

ש. עוד בפרשת אלטלנה. התכלית של בן-גוריון בהתקפה על אלטלנה היתה גם לחסל את בגין פיסיית?

ת. על זה אני יכול לדבר רק כהשערה. הרי אנחנו עוסקים כאן לא בספרות יפה אלא בדוקומנטציה היסטורית.

ש. זה היה סמל לחיסול התנועה...

ת. קודם כל בן-גוריון היה תמיד מוכרח לשנוא את מישהו. היה זמן של וייצמן, היה זמן של בגין, היה זמן של יצחק שדה או של גלילי, אחר כך אשכול. בימי הפרשה הגדולה הוא שנא את האנשים הנאמנים ביותר. היה מדבר בשנאה. אחר כך שרת. השנאה שלו לשרת היתה משהו בלתי יאומן. הוא מוכרח

תמיד מישהו לשנוא. זה מין תכונה אישית. בגין ודאי היה אובייקט קל, מכיוון שהיה מחנה גדול שלו שיכול היה להצטרף אליו. זו היתה שנאה לז'בוטינסקי, שנאה לארגון, שנאה לרוויזיוניסטים. בגין היה יותר מסוכן מכיוון שרווחה דעה שראש מחתרת אחרי המלחמה מגיע לשלטון.

ש. כבר כשהיתה פרשת אלטלנה אז במקביל בגין כבר התחיל להקים את תנועת החרות, ביוני 1948, כבר התחילה תנועת החרות למעשה.

ת. בודאי.

ש. זאת אומרת כבר אז התחיל המאבק הפוליטי שלו.

ת. האווירה היתה שהעם מעריך את המחתרת, את אלה שלחמו וצדקו במלחמתם והבריטים יצאו בסופו של דבר, אז בן-גוריון ראה סכנה שהם ישתלטו ויקבלו רוב בבחירות. אף על פי שאני משוכנע שאילו היה ככה בן-גוריון היה מפזר את הכנסת הראשונה ומשתלט בעזרת הצבא בסמא של סכנה למולדת. הוא היה בולשביק, הוא היה מהפכן.

ש. עוד שאלה אחת. דיברנו על כמה פעולות שאפשר לראות בהן גם ערך סמלי. למשל ההלקאה של הבריטים, אחרי שהבריטים הטילו עונשי מלקות על האצ"ל, הרי האצ"ל החזיר על זה. אחר כך תליית הסרג'נטים, פיצוץ מלון המלך דוד. מה שאני חותרת אליו הוא - שחוץ מהערך הממשי שהיה לכל הדברים האלה היה לזה גם ערך סמלי, ולבגין היתה תמיד איזה נטייה למצוא דברים שיש להם ערך סמלי.

ת. זה המשך לדברים שדיברנו עלינו, בייחוד ההלקאות. מלקות זה מבייש, זה דבר מחפיר, לא רק כואב אלא מבייש. מה זה? מכים בחורים יהודים? ש. זאת שיטת החינוך הבריטית, את זה הם לקחו מבתי הספר שלהם.

ת. אותו דבר היה גם אצל הבריטים, עד היום הסטוריונים בריטים טוענים שהלקאות הקצינים הרגילו את העם הבריטי יותר מאשר פיצוץ מלון המלך דוד. כי לפצצות וטרור הם היו רגילים, אבל בכל תולדות האימפריה שלהם לא היה מקרה שמורידים מכנסיים לקצינים בריטים ומלקים אותם, ובאנגליה מושג של קצין הוא מושג מכובד, כי בדרך כלל רק ממשפחות מיוחסות הגיעו

לקצונה. להלקות ישבן של בן אצולה? זה היה דבר מזעזע, דבר מאוד מבייש. ואצל בגין אותו דבר - מה זה מלקים בחור יהודי? לא ילקו שוב בחור יהודי. בקשר לזה גם התלייה של הסרג'נטים. הוא כתב לאב של אחד הסרג'נטים: "הדם של בני איננו פחות אדום מהדם של בנך". המומנט הזה של הכבוד היה עמוק מאוד אצלו. חישובים כאלה לא היו בלח"י, ואני חושב שגם לא בהגנה, חישובים של כבוד לאומי. העניין הזה היה גם אצל ז'בוטינסקי, עניין הערך של הכבוד, בכל האידיאולוגיה של ז'בוטינסקי זה היה דבר חשוב מאוד, בכל החינוך שלו. גם אצל הרצל, אגב. מי שכותב שאת הרצל הביא לציונות משפט דרייפוס, זו טעות. כשהיה עניין דרייפוס הוא כבר היה פגוע מבחינת הכבוד שלו. היתה אגודת סטודנטים בווינה שהיו אנטישמים והם החליטו על ערב וגנר, והוא התנגד כי וגנר היה אנטישמי. זה עוד לפני הציונות. הוא כותב את זה ביומניו: "היה לי אף ארוך והצביעו על זה שיש לי אף יהודי, מאז התחלתי להצטלם כך שיובלט האף היהודי. אני לא אחביא את האף היהודי". רגש הכבוד היה חזק מאוד. פגע בכבודו משהו. מיד היה קורא לו לדו-קרב. הוא הזמין סטודנטים לדו קרב והוא דחה באומרם שאיננו הולך לדו-קרב עם יהודים. ז'בוטינסקי קיבל את העניין הזה של הכבוד. ובגין המשיך את הדבר הזה. מה זה פוגעים בכבוד? זה יותר גרוע משפוגעים בגופו של אדם. אנחנו בלח"י חשבנו מחשבה מהפכנית, מהפכנים רפולוציונים לא משחקים במשחקי כבוד. בגין נשאר לשמור על רגש הכבוד, לשמור על ההופעה החיצונית. על כן לא היה מופיע כמוני בלי עניבה.

ש. אבל אמרו שההקפדה היתרה הזאת שלו על ניקיון והופעה חיצונית היא תוצאה של החודשים שהוא בילה במחנה ברוסיה.

ת. זה היה גם לפני כן.

ש. גם לפני כן? כי אמרו שזאת הריאקציה על כל הסבל, על מחיקת צלם האדם.

ת. לא. זה שייך לעניין של ההדר - איך אתה עומד, איך אתה לבוש. על זה גדלנו בבית"ר. זה היה ז'בוטינסקי מאוד. הכבוד שמתבטא גם בצורה החיצונית - בנוסח הדיבור, איך מדברים. יש אין סוף סיפורים על ז'בוטינסקי לדוגמה לדבר הזה. ז'בוטינסקי כתב על זה - על יחס הכבוד, איך אדם מדבר. זה עבר לבית"ר. מכיוון שהיינו בניגוד לתנועת השומר הצעיר, היינו תנועת הנוער המנוגדת ביותר, ובשומר הצעיר היה הפקר הלבוש, החולצה בחוץ, חלילה עניבה. פעם "תפשתי" את יגאל אלון עם עניבה. אמרתי לו: מה אתך? אז הוא ענה: אלה בגדי עבודה שלי. הקונטרה היתה בכל החזיתות - איך אתה מתלבש, איך אתה מדבר. בבית"ר נתבקשנו, והרבה עשינו, לחנך את הבית"רים להדר, והדר פירושו היה עניין הכבוד. גם שייך לזה האבירות לאשה. ז'בוטינסקי הרי מלא הערצה לנשים. נשיקת היד שייך למתן הערצה לנשים, זה מתן כבוד לדבר הזה. כל מושג הכבוד בתנועת בית"ר תפש מקום חשוב ובגין הלך לפי זה. אני האשמתי אותו

שכבוד הופך אצלו לגינונים והדר זה כבר לא הדר אלא גינונים. זה כבר ביקורת שלי, אבל אובייקטיבית לדון על זה אז באמת בבית"ר בגין קיבל את הקו הזה, וזה עובר גם לעניין של הלקאות, או הסרג'נטים. לא פשוט ללכת "לדפוק" חיילים בריטיים. בגין היה מקפיד על זה. בפעולה הראשונה שלהם, באפריל או במאי 1944, בהתנקשות בירושלים, נהרג חייל בריטי. ש. אז הם פרסמו הודעת אבל עליו.

ת. פה אותו הקו. אותו הדבר. האכירות. אני זוכר כמה לעגנו לדבר הזה בלח"י. זה כבר לא היתה השקפת עולם אם להילחם בבריטים או לא. התפתחו שני סוגים של לוחמים.

ש. לפני שאנחנו עוברים ממש להקמת המפלגה ולהתחלת הפעילות הפוליטית של בגין, רציתי לדבר על תחילת מלחמת השחרור בעצם. על כמה מפגשים שהיו לך ולראשי הלח"י ולראשי האצ"ל עם ראשי ההגנה, על השתלבות האצ"ל והלח"י בתוך הצבא. בכל אופן זה היה אחרת אצל האצ"ל וזה היה אחרת אצלכם. אצ"ל בכל זאת רצו לשמור על איזה שהיא עצמאות, על יחידות משלהם. וחלק מפרשת אלטלנה נוגע גם לזה, משום שהוויכוח היה איזה חלק מהנשק שבאניה ילך ליחידות של האצ"ל, ובצבא התנגדו לזה.

ת. קיבלנו 59 ארגזים, גם בשבילנו, גם בשביל לח"י, שאספו בצרפת. אצלו היה ויכוח, אבל גם הוא היה לא עניין של יחס של כבוד, אלא עניין אחר - היה ויכוח איך להתגייס.

ש. אתם הייתם מוכנים להתפרק ולהכנס כפרטים לצבא?
ת. אני הייתי בעד התפרקות מוחלטת - כולם מתפרקים וכל אחד הולך ללשכת הגיוס ומתגייס.

ש. ומה עם ירושלים?

ת. ירושלים זה פרשה לחוד. מי שרוצה עובר לירושלים. אני הייתי כמובן בעד זה שהרוב יעברו לירושלים. אבל הוויכוח הזה אם להתפרק או ללכת ביחד כגדוד היה על רקע אחר לגמרי. אני רציתי שיתפרקו כדי שיעלמו. מתוך מחשבה שאני לא יודע אם לא יהיה צריך אותם מחר. למה להחשף? ההגנה לא ידעה על כל האנשים. על כן דרשתי, ודיברנו על זה בישיבה בגלוי, והרבה אנשים אמרו: אלדד רוצה להמשיך במחתרת. היה לח"י, אין לח"י, מתפרקים וכל אחד הולך להתגייס. עכשיו היתה תופעה כזאת, לא עניין של כבוד אלא עניין פסיכולוגי עמוק. אני הייתי הקשר עם יצחק שדה בהרבה דברים אלה. יצחק שדה רצה את אנשי לח"י ואנשי לח"י בקשו שאני אדבר בשבחם אצל יצחק שדה. מי שהיה קצין המבצעים, אם אותו איש לח"י נכנס אינדיבידואלית אז הוא טוראי מהשורה, אם באים עם עוד 800 איש יחד, אז יש משא ומתן - תן לנו כך וכך מפקדים, קצינים, תן לנו מפקד גדוד. אפילו דב הבלונדיני הגבוה ודאי היה שמח לו היה מקבל גדוד או פלוגה. זה כשבאים יחד. זה היה מאחורי זה. היה עוד נימוק, שהוא פסיכולוגית נכון. החבר'ה אמרו לי, מכיוון שאני הייתי היחיד במרכז שהייתי בעד פיזור, על כן באו אלי ומתחננים לפני: "אלדד, נלחמנו

שמונה שנים, יחד במחתרת, בסבל, תן לנו להמשיך להיות יחד. להילחם יחד, אם ניפול, אז ניפול בפעולה יחד ולא בנפרד, באלמוניות". מתפתחת פטריוטיות כזאת של ארגון, של תנועה. היתה בחנוכה הדלקת נר אצל אחד מוותיקי לח"י. אני לא הלכתי. אני לא אוהב את "אתה זוכר?" יושבים וחיים בזכרונות.

ש. אצל בגין היו נפגשים כל מוצאי שבת ותיקי אצ"ל ומעלים זכרונות. ת. ודאי, זה היה של הצמרת הלאומית, זה כבר היה יותר רחב. אבל פה, מכיוון שאין תנועה של לח"י, אז זה כמו בפלמ"ח, חבר'ה נפגשים ומתחילים "אתה זוכר? אתה זוכר?" אינני אוהב את הנוסטלגיה הזאת ולבחורים יש נוסטלגיות. נוסטלגיות זה לא פסול. זה במובן הפסיכולוגי. על כן גם זה היה אחד הנימוקים. מאצ"ל הלכו כמעט ליחידות מאורגנות.

ש. הם סרבו להתפרק. בעצם הם אולצו להתפרק רק אחרי רצח ברנדוט. ת. אז כבר דיין קפץ על המציאה. גם בן גוריון. קפצו על המציאה, לא ידעו מה עושים עם היחידות הירושלמיות האלה כי באופן חוקי... ירושלים לא היתה בפיקוד שלהם. מילא לח"י הם רצחו את ברנדוט, מה אצ"ל היה אשם, מסכנים?

ש. אותו דבר כמו הסזון. בדיוק אותו דבר... ת. בודאי. אבל אנשי אצ"ל לא נאסרו. ש. אבל השתמשו בזה כדי לפרק את הארגון. ת. ודאי.

ש. אתה חושב שבראשית 1948 בגין, או האצ"ל בכלל, באמת היה מוכן למלחמה עם הערבים או עדיין חשב על המלחמה עם הבריטים?

ת. זאת היתה אחת הטעויות שלנו ואחד ההשגים הפוליטיים המחשבתיים של בגין. בגין אולי היה הראשון שראה שצריך לעבור לחזית עם הערבים. אצלנו היתה טעות פוליטית, שאנחנו חשבנו שהאנגלים לא יוצאים. התיזה שלנו היתה לא רק שהאנגלים לא יוצאים... באחד הגליונות האחרונים של "המעש" יש קריקטורה שצייר דוש, שהיה חבר לח"י. הוא צייר את בווין כשרגל אחת החוצה ורגל אחת פנימה. זאת היתה קונספציה פוליטית מוטעית לחלוטין. אותו הדבר היחס לערבים - לא רצינו, אנחנו כלח"י, לא האמנו שתהיה מלחמה עם הערבים, כי לח"י לא רצה. ב-1948 יש כבר אורינטציה פרו-סובייטית, כבר שמאלה.

ש. של שיתוף פעולה עם העמלים הערבים.

ת. יחד. הרוח הזו כבר נושבת, ועל כן כמו שנאמר בגרמנית "הרצון הוא אבי המחשבה", הרצון לעשות בשלום את המדינה יחד אתם וכו' היה אבי הטעות. הוצאנו כרוזים בערבית והתחננו בפניהם, אבל כשצריך היה לנקום ברעונה, למשין ערבי מהשכט שם, עשינו טבח בהם. זה לא מנע, והיו פעולות תגובה. אבל כבר נשבו הרוחות האלה וזה שהביא אותנו לטעות. מאוד לא רצינו שתהיה מלחמה עם הערבים והאנגלים ברחו לנו מוקדם מדי. אנחנו רק מתחילים להתפתח ויש לנו כסף, פתאום יש כסף, "התרומה"

האחרונה של ברקליס בנק בתל-אביב, ועיתון יומי מופיע ותקום תנועה גדולה, ופתאום קמו הבריטים ועזבו אותנו. האויב ברח לנו. ש. ואצ"ל ראה את זה נכון? הוא התחיל במלחמה בערבים כבר ב-1948. ת. כבר בסתיו 1947 בגין התחיל ~~ל~~ לדבר על זה שהחזית עכשיו היא חזית ערבית. כמו בן-גוריון. ש. בן-גוריון ראה את זה נכון? ת. בן-גוריון ראה את זה נכון. ש. אז הוא ערך את הסמינר המפורסם הזה, כשהוא התמחה בענייני ביטחון. וראה בדיוק מה צפוי. ת. זה היה בעקבות האידיאולוגיה שבנתה קודם נגד האימפריאליזם הבריטי, אחר כך לאט לאט זה עבר לאימפריאליזם בכלל. ש. ואז הם הלכו בכלל שמאלה. ת. את זה ניבא אורי צבי גרינברג. אני זוכר שהוא אמר: תפסיקו לעם הכתיבה נגד אימפריאליזם, מחר תהפכו לסוכני ברית המועצות ונגד האימפריאליזם בכלל, עזבו את זה. הוא הזהיר אותי. ואני עוד לא הייתי האמנתי שזה יגיע עד כדי כך. על רקע זה היה הפילוג בתוך הלח"י. ש. עוד שאלה לפני שנגיע ממש להקמת תנועת החירות. גם בשנים שבגין היה ראש ממשלה, הוא השתמש ברקע או בלקח של השואה, ולפחות שתי דוגמאות אפשר לתת על זה - בהפצת הכור הגרעיני בעירק הוא אמר שזה נעשה כדי למנוע שואה נוספת, וגם בתחילת המלחמה בלבנון, הוא הביא את השואה כאזהרה, כלקח. מה היו לאורך כל הקריירה שלו, במידה שאתה יכול לראות את זה, באמת השפעות השואה על דרך המחשבה שלו? ת. לא אבוא לקבוע אם באמת בהליכה ללבנון הוא האמין בזה שצפויה שואה או שזה היה לו נחוץ. הוא רצה להילחם מטעמים פוליטיים, גיאופוליטיים, הקונספציה של אריק שרון, וזה שבאמת הם סיכנו אותנו, הקימו מחנות צבאיים בלבנון כדי לעלות עלינו. אלא שהשואה עם השואה פה, אני לא משתמש במלה שואה, אני נזהר מאוד מזה, מפני שהשואה לא היתה מלחמה. פה היתה מלחמה שאפשר לנחול תבוסה בה, אבל הוא השתמש בזה. אינני יודע באיזה מידה הוא השתמש במונח הזה, מתוך אנלוגיה היסטורית, שהרי יש פה אפשרות של אנלוגיה היסטורית שזה יכול לקרות פעם שנייה, או שמכיוון שהמלה שואה הפכה להיות ~~א~~ השואה היתה תופעה מיוחדת במינה. יכולה להיות מחר שואה באמריקה. בארץ ישראל לא יכולה להיות שואה, בארץ ישראל יכול להיות חורבן. היה חורבן ראשון, שני, אבל זה לא שואה. ש. אבל לבגין יש קשר אישי לעניין של השואה, כי כל המשפחה שלו נספתה שם. יש כאן משהו יותר עמוק. ת. זה מה שאני אומר, שאצלו זה היה רק שימוש במלה, כי המושג שואה הפך אצל כולנו, כולנו משתמשים במלה הזאת, אבל אצלו זה הפך למשהו אישי - העם שלו, העם שהושמד וכו'.

לעלה

ש. המשפחה הקרובה שלו הושמדה.

ת. המשפחה של כולנו הושמדה. אבל הוא היה בודאי רגיש יותר. בכל זאת הוא גדל בבריסק, והשנים האחרונות עם "עמך", שמובלים אחר כך להשמדה, לתנורים, זה נשאר כך. עם כל זאת לא הייתי משתמש בזה לארץ ישראל, גם מטעמים חינוכיים. אף פעם לא אשתמש במלה שואה לסכנות. אם כבר-סכנה של חורבן.

ש. הוא השתמש בזה גם לצורך הרטוריקה; ההצגה הפוליטית?

ת. המושג הפך להיות ששואה פירושה השמדה, הקץ. פוליטית-היסטורית, נניח בנאום מותר להשתמש בדבר הזה, אבל במאמר או בספר לא הייתי משתמש במושג שואה לגבי מה שצפוי לנו. פה, קיומנו כמדינה, מכיוון שמדובר בערבים ואחרי השואה, חורבן המדינה פירוש הדבר גם שואה, השמדה, סכנים וכו'. אצל בגין זה היה מתוך כנות, הדאגה לקיומנו כאן. אין ספק. אם כי זה לא מדויק כמונח היסטורי.

ש. עכשיו נעבור להקמת תנועת החירות, לחלקו של בגין בזה. בעצם חלקו היה מאוד דומיננטי בהקמת התנועה - הוא קבע את הרכב הרשימה שלה לכנסת, הוא קבע את המצע שלה. זאת אומרת, בשלב הזה, כך אני רואה את זה, הוא עוד לא עשה בעצם את המעבר ממפקד האצ"ל למנהיג של תנועה פוליטית. כשהוא מתחיל את דרכו כראש חירות, הוא עדיין מפקד האצ"ל בינתיים.

ת. הדבר שהוא בעל חשיבות שיש לציינו הוא שבגין לא חזר להצה"ר.

ש. קודם כל מפלגה חדשה.

ת. זה לא היה מוצדק. בפועל 99 אחוז של חברי הצה"ר היו חברים באצ"ל ונלחמו. 99 אחוז של חברי האצ"ל היו רוויזיוניסטים בנפשם, גדלו על ז'בוטינסקי. כשהצה"ר נקט עם אלטמן קו אחר - זה עניין אחר, אבל אחר כך הם כולם היו... ישבתי בבית הסוהר עם כל הרוויזיוניסטים. היתה תחרות, הרי הם הלכו ברשימה עצמאית, הרוויזיוניסטים. אז בגין עשה מעשה שלא ייעשה, לדעתי, ואני לא פעם תקפתי אותו. ופה בא המומנט הזה: את חירות הוא ברא - הצה"ר זה ז'בוטינסקי. זה היה מעשה לא הוגן לגבי הרוויזיוניסטים ולגבי ז'בוטינסקי. הוא הניף את נס המרד, על כן השם חירות, שהיה העיתון של אצ"ל. כלומר: אנחנו המשך התנועה, אנחנו עושי התנועה, ההיסטוריה מתחילה פה. לי זה ברור.

ש. הלגיטימציה שהוא מבקש לתנועה או הקרדיט שהוא רוצה בשבילה, זה על סמך פעולות האצ"ל.

ת. ברור, אבל בלי בית"ר ובלוי ז'בוטינסקי ובלוי הרוויזיוניסטים - אין אצ"ל. מי היה העורף של האצ"ל הזה אם לא רוויזיוניסטים? רוב הרוויזיוניסטים אפילו לא הבחינו בין אצ"ל ללח"י. זה הבחינו בצמרת. לח"י זה גם כן המשפחה הלוחמת. אנשים כמוני, כמובן, אני לא הייתי רוויזיוניסט גם לפני כן, אבל אני לא מדבר על אנשי צמרת מעטים כמו נתן ילין-מור או אני. אפילו מישהו כמו שמיר. שמיר רואה את עצמו כרוויזיוניסט וכבית"רי. אני כשאומרים עלי רוויזיוניסט אני

ברור
גא?

מסתייג אם יש בפני מי להסתייג. אבל יצחק שמיר אומר: כולנו בית"ררים. על כן היה עוול גדול לתנועה: ההיסטוריה לא מתחילה בז'בוטינסקי אלא ההיסטוריה מתחילה עם מנחם בגין. האצ"ל לפני המרד לא היה כלום, לח"י לא היה קיים. על המרד הכריז אצ"ל והאצ"ל עשה את המרד נגד הבריטים. לח"י היו אמנם כמה פעולות אבל זו היתה טעות. לא היה צריך את הדבר הזה. לנו זה חרה מאוד. בכל זאת היו קרבנות גם לפני כן. אני פעם כתבתי מאמר "מנחם עלה לקברו של יאיר". בלי לדבר היה בא כל שנה. זה היה יום מותו של אריה בן אליעזר. הוא היה בא עם כל ההדר וכל הכבוד לקברו של יאיר.

ש. אתה דוקא התכוונת לא לעלייה בפועל, כך כתבת לו, שבעצם לא התכוונת שהוא יעלה לקבר שלו אלא שהוא יזכיר אותו.

ת. מאחורי המאמר לא היה עניין כבוד ליאיר אלא לחלק שלו בהיסטוריה. חייבים לציין את המומנט הזה שהוא הקים מפלגה חדשה כשהצה"ר היתה קיימת. אפשר היה בשם הצה"ר להמשיך, אבל הוא רצה להדגיש את המומנט הזה, אף על פי שמבחינה אידיאולוגית לא היה בין הצה"ר ובין חירות שום הבדל.

ש. היה גם עניין אישי מדוע הם לא הלכו ביחד, בגלל שאלטמן ואחרים, שעוד היתה לו טינה אליהם מקודם, רצו מקומות בראש הרשימה והוא לא רצה לתת להם.

ת. נגד אלטמן היתה לו טינה עמוקה. כמובן שמבחינה פוליטית מוצדקת. קשה לי לראות שאלטמן היה רוצה, לו החליט שהולכים יחד, להיות אחרי בגין במקום השלישי או הרביעי או החמישי.

ש. על זה היה הוויכוח, מי תהיה הצמרת של הרשימה וכמה הם יקבלו ואיך תהיה החלוקה של המקומות. אחר כך שניהם הפסידו כמובן בזה שלא הלכו ביחד.

ת. אין לי מושג. בגין עשה אגב ברשימה הראשונה ג'סטה מעניינת ויפה והעמיד במקום השני את אורי צבי גרינברג. זה הפתיע אותי. לא הייתי מאמין לדבר הזה. אבל עשה דבר יפה. להעמיד משורר בראש הרשימה. אולי עשה את זה נגד אלטמן, כי טינתו נגד אלטמן היתה עמוקה.

ש. איך הוא התנהג כראש מפלגה פוליטית, בכנסת הראשונה, בבחירות הראשונות? זה היה צריך לשנות למעשה את דפוסי הפעולה שלו.

ת. אינני זוכר שעקבתי הרבה אחרי זה, כי הייתי נתון בצרות אישיות שלי - בלי עבודה, בלי פרנסה, אחרי שבן-גוריון גרש אותי מבית הספר ועברתי לירושלים. שכחתי הרבה מהדברים האלה, שלא היו מהותיים פוליטית. מה שאני זוכר שהיה עושה הכל בעצמו. אורי צבי גרינברג סיפר לי דברים נוראים.

ש. איך הוא ניהל את המפלגה, את הסיעה?

ת. יושבים בישיבה והכל מוחלט מראש. הוא משחק את המשחק. הוא מציע הצעה והולכים פתקים מאחד לשני. כל הישיבות הם פיקטיביות באופן מוחלט. לא

דנים ברצינות על שום עניין.

ש. אתה יודע מדוע שמואל כץ פרש, הרי גם הוא היה בסיעה ופרש. הוא אמר שהוא לא סבל את מה שהוא קרא "החצר הביזנטית" מסביב לבגין.

ת. היו מסתובבים סביבו שמשים. לזה רמזתי כשאמרתי שגם בנציבות בית"ר היו לו שני נאמנים. זה חצר ביזנטית. אלה הם נאמניו וכל היתר זה משחק. דברים פנימיים שהיו שם אינני יודע. בן אליעזר היה יד ימינו כמובן.

ש. אז היתה הפרשה הידועה של הקבוצה האמריקאית - מרלין, הלל קוק וערי ז'בוטינסקי וכל המרד שלהם נגד בגין.

ת. אצל ערי היה תסביך אבל קלסי כמובן. הוא היה מאוד מתוסבך. היה בחור ישר נהדר, אבל היה מתוסכל. כל האתאיזם שלו היה קלסי לקומפלקס אדיפוס. ש. הכוונה שלי לכל השלישיה, שקראו לה כאן בארץ "השלישיה האמריקאית", אחרי מה שהיה בבחירות, שבעצם ציפו להרבה יותר וקיבלו רק 15 מושבים, גאז הלל קוק די האשים את בגין בתוצאה הזאת. ועוד יותר, "אחרי" הירידה השנייה. ואז הוא פשוט דרש שיתנו לו לנהל את התנועה לכמה זמן ולתת ואז הוא יביא אותה להשגים יותר טובים מאשר בגין הביא אותה. ואז בגין שוב מאיים לפרוש ובעצם כך הוא דוחק את הקבוצה האמריקאית לגמרי מהתנועה, כמו שהוא עושה אחר כך לתמיר ולעוד כמה מתנגדים אחרים. ת. זה טבעי לקבוצות פוליטיות מסוג זה. הקבוצה האמריקאית נטלה לעצמה חלק עצום.

ש. הם ראו את החשיבות של הוועד לשחרור האומה.

ת. כן, וגם שלחו כסף.

ש. כסף הם לא שלחו, הם גייסו אבל הם לא שלחו לאצ"ל.

ת. הם פתחו בסוף מעין עליונות.

ש. העניין הוא שהם, קוק לפחות, ראו את עצמם משהו כמו הסוכנות והאצ"ל הוא ההגנה, ולכן הם הגוף הפוליטי והאצ"ל הוא הזרוע שלהם. ולכן זה שורש החיכוך. שוב זו בעצם שיטה של בגין - הוא הולך ומרחיק את כל המתנגדים שלו מהתנועה, כמו כץ ותמיר ועוד הרבה שבעצם פרשו.

ת. הוא גירש גם את חוגי האינטליגנציה. את אקצין, אדם מוכשר וחשוב בעל משקל. אחר כך היתה פרשת לבובצקי (אליאב). הוא גירש כל מי שהיה בעל משקל, שיכול היה לאיים עליו או שפשוט לא יעשה מה שיגיד לו. הוא לא סבל שיביעו דעות אישיות. את זה שמעתי מאורי צבי גרינברג.

ש. כך היה מהתחלה.

ת. הוא אמר לי אחרי 2-3 ישיבות: הכל שקר, אין סיעה, אין שום דבר. חצר ביזנטית.

ש. כך היה אפילו עם בדר, הידיד הקרוב שלו.

ת. בדר עוד החזיק מעמד יותר.

ש. אבל לממשלת הליכוד הלאומי של גולדה הוא לא צירף אותו.

ת. זה היה כאב איום.

- ש. בדר נפגע קשה מאוד מזה. הוא היה בין האינטליגנטים ביותר. בוועדת הכספים בכנסת הרי הוא היה כמעט היחיד שהבין מה הולך שם.
- ת. אני זוכר כשהוא לא צירף אותו, זה היה כאב עמוק.
- ש. אחר כך הם לא דיברו שנה או יותר.

חתימת המרואיין

חתימת המרואיין